

До разової спеціалізованої вченої ради
Донецького державного університету внутрішніх справ

ВІДГУК

опонента – доктора юридичних наук, професора Чернявського Сергія Сергійовича на дисертацію Татаренко Світлани Вячеславівни на тему «Методика розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля» подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право

У дисертації С.В. Татаренко проведене комплексне дослідження методики розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, а саме криміналістичної класифікації та криміналістичної характеристики вказаних кримінальних правопорушень, змісту початкового та подальшого етапів розслідування, типових слідчих ситуацій та версій, а також тактики проведення слідчих (розшукових) дій. Вивчення змісту дисертації дає підстави стверджувати, що С.В. Татаренко розкрито низку актуальних питань, які знайшли відображення у висновках і пропозиціях, зокрема розглянуто кримінально-правову характеристику кримінальних правопорушень проти довкілля, розкрито типовий портрет особи правопорушника, вивчено типові способи вчинення кримінальних правопорушень проти довкілля, а також способи їх підготовки та припинення, надано тактичні рекомендації щодо розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, зокрема проведення слідчого огляду, допиту та призначення судових експертиз.

Актуальність теми дослідження. Прогалини в законодавстві та недостатній контроль з боку правоохоронних органів за дотриманням норм міжнародного та вітчизняного законодавства призводить до збільшення кількості кримінальних правопорушень проти довкілля та непритягнення до

відповідальності осіб, причетних до порушень законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища. Аналіз статистичних даних щодо зареєстрованих кримінальних правопорушень та результати їх досудового розслідування вказують на розповсюджені випадки закриття кримінальних проваджень за фактом вчинення кримінальних правопорушень проти довкілля та відповідно неприйняття рішень за результатами розслідування. Про зазначене свідчать дані щодо розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля за період січень-грудень 2023 року: 1) за ст. 236 КК України (порушення правил екологічної безпеки) обліковано 30 кримінальних правопорушень, з них вручено підозру – 0, провадження закрито (за ст. 284 КПК України) – 3, рішення про закінчення або зупинення провадження не прийняте – 30; 2) за ст. 239 КК України (забруднення або псування земель) обліковано 288, з них вручено підозру – 23, провадження закрито (за ст. 284 КПК України) – 90, рішення про закінчення або зупинення провадження не прийняте – 273; 3) за ст. 240 КК України (порушення правил охорони або використання надр, незаконне видобування корисних копалин) обліковано 380, з них вручено підозру – 77, провадження закрито (за ст. 284 КПК України) – 163, рішення про закінчення або зупинення провадження не прийняте – 319; 4) за ст. 241 КК України (забруднення атмосферного повітря) обліковано 83, з них вручено підозру – 2, провадження закрито (за ст. 284 КПК України) – 23, рішення про закінчення або зупинення провадження не прийняте – 81. Указана проблема потребує розроблення наукових пропозицій і рекомендацій з урахуванням специфіки кримінальних правопорушень проти довкілля та практики їх розслідування і судового розгляду, що сприятиме всебічному дослідженню обставин вчинення кримінального правопорушення, ефективності проведення С(Р)Д та прийнятті обґрунтованих рішень у кримінальному провадженні. Вищевикладене зумовлює не тільки теоретичне, а й практичне значення проведеного дослідження.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації. Отримані дисертантом наукові положення, висновки і рекомендації є логічними і послідовними. Обґрунтованість висновків проведеного дисертаційного дослідження підтверджуються емпіричними даними, які складають результати вивчення 260 вироків суду першої інстанції, винесених у 2018-2023 роках за результатами розгляду кримінальних проваджень за фактами вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 236-254 КК України, а також зведені дані анкетування працівників органів досудового розслідування.

Тема наукового дослідження є актуальною і практично значущою, що підтверджується зв'язком з науковими програмами, планами і темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затвердженої законом України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII; пп. 10, 14, 27 Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки, затвердженої наказом МВС України від 11 червня 2020 року № 454; пріоритетного напрямку наукових досліджень «Фундаментальні та прикладні проблеми наукового забезпечення боротьби зі злочинністю в Україні» Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року №12-21.

Проведене дослідження дозволило дисертанту вирішити низку теоретичних та практичних проблем методики розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля. Мета та завдання дослідження в повному обсязі розкриті та викладені у висновках. Об'єктом дослідження стали правовідносини, які виникають в результаті вчинення кримінальних правопорушень проти довкілля та діяльність органів досудового розслідування щодо виявлення і розслідування вказаних кримінальних

правопорушень. Предметом дослідження визначено методику розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля. Для досягнення мети дослідження дисертантом було сформульовано наукові завдання, які логічно сформульовані та відповідають меті дослідження.

Дисертантом у процесі дослідження використано загальнонаукові (аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, абстрагування, узагальнення) і спеціальні (догматичний, історико-правовий, системно-структурний, формально-логічний, соціологічний, статистичний) методи і прийоми наукового пізнання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що в дисертаційному дослідженні сформовано та обґрунтовано теоретичні положення та практичні рекомендації щодо розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля. До найбільш вагомих результатів, що відображають наукову новизну дослідження слід віднести такі: вперше надано криміналістичну класифікацію кримінальних правопорушень проти довкілля залежно від їх наслідків; розкрито типові слідчі ситуації подальшого етапу розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля; визначено об'єкти, які підлягають огляду при розслідуванні кримінальних правопорушень проти довкілля.

Дисертантом також удосконалено положення щодо: типового портрету особи правопорушника, що вчиняє кримінальні правопорушення проти довкілля; типового предмету кримінально-протиправного посягання кримінальних правопорушень проти довкілля; типових способів вчинення кримінальних правопорушень проти довкілля; типових слідчих ситуацій у ході розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля.

Завдяки проведеному дисертантом дослідженню дістали подальшого розвитку положення щодо типових наслідків кримінальних правопорушень проти довкілля; специфіки підготовки і проведення огляду місця події при розслідуванні кримінальних правопорушень проти довкілля; предмету

допиту свідків, потерпілих, підозрюваних при розслідуванні кримінальних правопорушень проти довкілля.

Науковою новизною відрізняється запропонований С.В. Татаренко підхід до криміналістичної класифікації кримінальних правопорушень проти довкілля в залежності від наслідків, які становлять значну суспільну небезпеку та несуть загрозу життю і здоров'ю людини, а також шкоду для навколишнього природного середовища, тваринного і рослинного світу.

Також, заслуговує на увагу дослідження предмету кримінально-протиправного посягання кримінальних правопорушень проти довкілля, до якого віднесено такі об'єкти навколишнього природного середовища: життя і здоров'я людини; тваринний і рослинний світ (рослини, дерева, ліси, насадження, чагарники, птахи, звірі, водні тварини і рослини); природні ресурси (землі, надра, корисні копалини, атмосферне повітря, континентальний шельф і море, водні об'єкти); об'єкти природно-заповідного фонду.

На позивну оцінку заслуговує розроблений дисертантом типовий портрет особи правопорушника та визначення його типових ознак. При дослідженні характеристик особи, що вчиняє кримінальні правопорушення проти довкілля мають значення: демографічні дані (стать, вік); дані, що характеризують професійну діяльність особи (службова, (посадова) особа, працівник підприємства, установи, організації, підприємець, безробітній); соціальні ознаки (освіта, місце проживання, сімейний стан); психологічні ознаки (звички, вміння, навички).

Повнота висвітлення результатів дослідження в опублікованих працях. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації відображено в шести наукових публікаціях, серед яких п'ять статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – у закордонному юридичному виданні, чотири – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-

практичних конференціях. Вказані наукові праці мають значний внесок для науки криміналістики та можуть бути використані у практичній діяльності.

Оцінка оформлення дисертації та академічної доброчесності.

Дисертація С.В. Татаренко відповідає вимогам чинного Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. Оформлення дисертації «Методика розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля» здійснено відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України. Зміст роботи логічний, виклад матеріалу послідовний. Відсутній академічний плагіат та порушення правил академічної доброчесності.

Практичне значення дисертаційного дослідження. Надані дисертантом висновки і пропозиції впроваджено та можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – для подальшого вивчення та розроблення методики розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, криміналістичної класифікації та характеристики, початкового та подальшого етапів розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, тактики проведення слідчих (розшукових) дій; законотворчій діяльності – з метою удосконалення чинного законодавства, зокрема положень щодо протидії, виявлення та розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля; практичній діяльності правоохоронних органів України – у ході розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, зокрема виявлення та початку досудового розслідування, планування та проведення слідчих (розшукових) дій, призначення судових експертиз; освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень», а також розробки навчально-методичних матеріалів, навчальних посібників та підручників.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту роботи.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження С.В. Татаренко слід виділити такі дискусійні положення та зауваження:

1. У підрозділі 2.1. «Початковий етап розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля» детально розглянуто аспекти виявлення кримінальних правопорушень проти довкілля, однак потребує вивчення питання взаємодії правоохоронних органів щодо виявлення вказаних кримінальних правопорушень.

2. У підрозділі 2.2. «Типові слідчі ситуації на початковому етапі розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля» наведено обставини, що підлягають встановленню під час розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, проте не розкритим залишилось значення вказаних обставин у практичній діяльності працівників досудового розслідування.

3. Розділ 3 «Тактичні рекомендації щодо розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля» присвячено вивченню тактики проведення слідчих (розшукових) дій, проте залишена поза увагою тактика проведення слідчого експерименту під час розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля.

4. У підрозділі 3.2. «Допит у розслідуванні кримінальних правопорушень проти довкілля» окреслено специфіку допиту свідків, підозрюваних та потерпілих під час розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, визначено тактичні прийоми, які доцільно використовувати при допиті учасників кримінального провадження. Дисертанткою не розглянуто особливості проведення одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях.

5. У підрозділі 3.3. «Судові експертизи у розслідуванні кримінальних правопорушень проти довкілля» значну увагу приділено специфіці призначення екологічної, хімічної, біологічної, ветеринарної, технічної,

судово-медичної експертиз. Проте, не висвітлено основні положення призначення і проведення санітарно-епідеміологічної експертизи, ґрунтознавчої, іхтіологічної, гідротехнічної, будівельно-технічної, зоологічної, криміналістичної.

Не зважаючи на вказані дискусійні положення та зауваження дисертація С.В. Татаренко заслуговує на позитивну оцінку, має наукову та практичну цінність.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Татаренко Світлани Вячеславівни на тему «Методика розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля» відповідає вимогам чинного Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р., та є завершеною самостійною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати щодо методики розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, що розв'язують конкретну наукову проблему, а її авторка – **Татаренко Світлана Вячеславівна** – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент:

Проректор

**Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України**

Сергій ЧЕРНЯВСЬКИЙ